Після агонії, вже самотній, зовсім самотній, розтерзаний і забутий, він поринув у сон. Прокинувшись серед знайомих речей у знайомому місці, вирішив, що не слід надто перейматися минулою ніччю; натхнений цим рішенням, неквапливо одягнувся. У конторі так-сяк взявся до своїх обов'язків, доланий неприємним відчуттям, ніби робить те, що вже колись робив, — таке враження викликає перевтома. Йому здалося, буцімто колеги уникають дивитися на нього;

либонь, уже знають, що він помер. Вночі почалися кошмари; страх перед ними витіснив усі спогади. Страх зрештою взяв гору, стаючи між ним і сторінкою, яку повинен був списати, або книгою, яку силкувався читати. Літери роїлися, напо взали одна на одну; обличчя, знайомі обличчя стиралися; предмети й люди відступалися від нього. Його мозок з нестямною впертістю чіплявся за ці мінливі образи.

Дивно, але він ніколи не усвідомлював істини, здогад сяйнув йому зненацька. Збагнув, що годі пригадати форми, звуки й барви снів; форм, барв та звуків не існувало, і то були не сни. То була його дійсність, потойбіч безгоміння, бачення і пам'яті. Це засмутило його дужче, ніж те, що від хвилини смерті він опирався вирові безглуздих образів. Голоси, які долинали до нього, були відлунням, обличчя — масками; пальці рук — лише тінню, певно ж, невиразною та безтілесною, однак знайомою й близькою.

У нього виникло відчуття, що слід позбутися всього цього: віднині він належав новому світові, вільному від минулого, теперішнього й майбутнього. Цей світ поступово оточив його. Багато разів він знемагав у агонії, переходив межу розпачу й самоти. Ті мандри були нестерпні, бо відтворювали його колишні відчуття, спогади й надії. Жах проник в його новизну та пишноту. Він заслужив благодать і після смерті весь час перебував на небесах.